

JOHAN AXEL PALMÉN

AF

E. W. SUOMALAINEN

Den 7. April 1919 døde i Forssa de finske Zoologers og Ornithologers Nestor, Friherre, Professor Johan Axel Palmén. Han var født i Helsingfors den 7. November 1845 og blev Student 1864. Ved Universitetet hengav han sig til zoologiske Studier, blev Magister 1869, Doktor 1874, Docent i Zoologi 1876 og Aaret derefter desuden i sammenlignende Anatomi. I Aaret 1882 udnævntes han til Professor i Zoologi, et Embede, han beklædte indtil 1908, da han gik af som Emeritus. Til Ornithologien og til Zoologien i Almindelighed viede han i flittigt Arbejde sin Tid lige til sin Dødsdag.

Oprindelig gjaldt Palmén's Studier Insekterne; hans iøvrigt værdifulde Arbejder paa dette Omraade har dog ikke skabt ham hans Navn; thi allerede tidligt kom han, rent tilfældigt, til at give sig af med Fuglene. Hans første videnskabelige Arbejde »Ornithologiska iakttagelser under en resa i Torneå Lappmark år 1867« var saaledes allerede af ornithologisk Indhold. Faa Aar efter, i 1871, fik Palmén af det finske Videnskabernes Selskab det Hverv at redigere og udgive anden Del af Magnus von Wright's Værk »Finlands foglar«, af hvilket første Del var udkommet 1859, medens Fortsættelsen vel for en stor Del var færdig i Manuskript, men dog ikke forelaa fuldt afsluttet ved Forfatterens Død 1868. Efter 2 Aars ihærdigt Arbejde fik Palmén Værket fuldendt 1873.

Under dette Arbejde fik Palmén Ideen om Fuglenes Trækveje, og allerede følgende Aar forelaa, som hans Doktordisputats, det berømte og epokegørende Arbejde »Om foglarnas flyttningsvägar«, der 2 Aar senere, ganske vist i noget omredigeret Skikkelse, ogsaa udkom paa Tysk under Titlen »Über die Zugstrassen der Vögel« (Leipzig, 1876). Fugletrækket havde nu ganske vist allerede tidligere været Genstand for talrige Iagttagelser, Studier og Theorier, men Palmén's Fortjeneste er og vil stedse vedblive at være, at han var den første, der underkastede det en planmæssig og indgaaende Behandling. Palmén

J. A. Palmén

viser i sit Arbejde, hvorledes de til Undersøgelse valgte nordiske Svømme- og Vadefugle tilbagelægger Rejsen mellem deres Yngle- og Vinteropholdssteder og omvendt. Men foruden dette Spørgsmaal behandles af Palmén ogsaa mange andre, saasom hvorledes Trækkets Veje betinges af Arternes Levevis samt af Fastlandenes og Vandomraadernes Formforhold. Han viser, at en og samme Gruppe af Trækfugle altid benytter og ligesom er tvungen til at følge samme Trækvej, og han angiver herved Grunden til, at samme Fuglearter Aar efter Aar ankommer til de samme Egne. Endvidere undersøger han Uregelmæssigheden i Trækket samt Trækvejenes Betydning for Fuglenes Udbredelse, Fuglefaunaens S sammensætning og Arternes Udvikling.

Senere Tidens Forskning har ganske vist ikke helt kunnet lukke Øjnene for adskillige Ufuldkommenheder og Huller i Palmén's Arbejde; dets Grundprinciper er dog overalt antaget. Mangen Forsker er, ret unødvendigt, draget til Felts mod Palmén's Theorier; jeg skal her blot nævne E. F. von Homeyer, hvis grundløse Angreb Palmén med Glans slaar til Jorden¹. I Nutiden maa Palmén's Værk selvfølgelig virke noget forældet; man forstaar dog let, at det ved sin Tankerigdom blev epokegørende for sin Tid, og Studiet af det virker til Stadighed inspirerende.

Af Palmén's øvrige ornithologiske Arbejder maa anføres hans »Bidrag til kändedom om Sibiriska Ishafskustens Fuglefauna«², der er bygget paa Vega-Ekspeditionens Observationer og Indsamlinger, som vor berømte Landsmand A. E. Nordenskiöld — Nordostpassagens Opdager — havde overgivet Palmén til Bearbejdelse. Det er et yderst vigtigt Bidrag til vor Kundskab om den arktiske Fuglefauna; den kendte Ornitholog L. Stejneger udtaler saaledes derom i »The Auk« (Bd. V, 1888): »The celebrated author of the »Zugstrassen der Vögel« has given us in the work before us one of the most important and comprehensive, not to say the most important and comprehensive treatise on Arctic birds ever written«.

Palmén's senere ornithologiske Arbejder³ er en Række No-

¹ Antwort an Herrn E. F. von Homeyer bezüglich der »Zugstrassen der Vögel« Leipzig, 1882.

² Vega Ekspeditionens Vetenskapliga Iakttagelser, Bd. V., Stockholm 1887.

³ En Opregning af disse indtil Aar 1900 findes i »Bibliotheca zoologica fennica« (Acta soc. pro Fauna et Flora fennica, Vol. 24), Helsingfors 1909.

titser, der er trykt i Meddelelserne fra »Societas pro Fauna et Flora fennica«, og som dels behandler forskellige interessante Fund af Fugle, dels refererer nyere Undersøgelser over Fugletrækket.

Til den 2. ornithologiske Kongres i Buda-Pest 1891 udarbejdede han en sammenfattende Oversigt over Kendskabet til Fugletrækket.

Palmén indførte i Finland Mærkning af Fugle med Ringe efter Mortensen's Methode; et stort Antal — c. 6000 — Eksemplarer er allerede blevet mærket i forskellige Dele af Landet. Han anlagde et stort Fuglearkiv — en Samling Udklip og skriftlige Notitser angaaende finske Fugle. Til den nye Udgave af »Nordens fåglar« redigerede han Fremstillingerne af Arternes Udbredelse i Finland.

For den zoologiske Forskning og Undervisning ved Universitetet i Helsingfors virkede Palmén paa mange Maader og ikke mindst gennem Grundlæggelsen af den zoologiske Station Tvärminne paa Hangø Odde. Denne har været meget stærkt besøgt af den studerende Ungdom og ejes nu af Universitetet, til hvilket Palmén testamenterede hele Stationen med tilhørende Landomraade, blandt andet henved 150 Holme og Skær i Havet.

Paa hans Initiativ udkom det store Arbejde »Atlas öfver Finland« (1899 og 1910), som har gjort Finland mere kendt end noget andet Land i den civiliserede Verden. Palmén var nemlig den utrættelige Sekretær i »Sällskapet för Finlands Geografi«, som udgav Atlasværket.

I det nyligt 100-aarige »Societas pro Fauna et Flora fennica« var han Formand 1892—1919. I denne Bestilling arbejdede han med utrættelig Energi for Selskabets Formaal og Velfærd. Han var desuden Medlem og Æresmedlem i flere inden- og udenlandske Selskaber og Foreninger.

Til Johan Axel Palmén, Forskeren, Fædrelandsvennen, Læreren og Kammeraten staar den videnskabelige og ganske i Særdeleshed den ornithologiske Verden, hans Fædreland, hans Elever og hans Venner i uudslettelig Taknemlighedsgæld.